

Висновки. Наявність дебіторської заборгованості в балансі і віднесення її до найбільш ліквідних активів не гарантує надходження грошових коштів з боку дебітора. Залежно від розміру дебіторської заборгованості, найімовірніших термінів її погашення, а також від того, якою є ймовірність непогашення заборгованості, можна зробити висновок про стан оборотних активів підприємства та зробити висновки щодо тенденцій його розвитку.

Список літератури

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність [Електронний ресурс] : Закон України № 996 – XIV від 16. 06. 1999 : [зі змінами та доповненнями]. – Режим доступу : <<http://zakon.rada.gov.ua/>>.
2. Дебіторська заборгованість [Електронний ресурс] : Положення (стандарт) бухгалтерського облік 10 : [затверджене наказом Мінфіна України від 08.10.1999 №237 : [зі змінами та доповненнями]. – Режим доступу : <<http://zakon.rada.gov.ua/>>.
3. Фінансові інструменти [Електронний ресурс] : Положення (стандарт) бухгалтерського облік 13 : [затверджене наказом Мінфіна України від 30.11.2001 №559 : [зі змінами та доповненнями]. – Режим доступу: <<http://zakon.rada.gov.ua/>>.
4. Фінансовий облік [Текст] : підручник / С. Ф. Голов [та ін.]. – К. : Лібра, 2005. – 976 с.
5. Голов, С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами [Текст] : практичний посібник / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – К. : Лібра, 2004. – 880 с.

Отримано 1.10.2010. ХДУХТ, Харків.
© О.В. Топоркова, Т.О. Євлаш, 2010.

УДК 657.25

О.В. Прокопова, канд. екон. наук (*Харків, ХДУХТ*)

О.В. Ілляшенко, канд. екон. наук (*Сєверодонецьке відділення Інституту післядипломної освіти та дистанційного навчання Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*)

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ПРОЦЕДУР

Розглянуто основні принципи побудови бухгалтерських моделей господарських операцій в системі управління підприємством.

Рассмотрены основные принципы построения бухгалтерских моделей хозяйственных операций в системе управления предприятием.

Main principles of creating accounting models of economic operations in the system of managing enterprises are examined in the article.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Алгоритм зв'язку виконання господарської операції з даними синтетичного обліку може бути сформований на основі моделювання бухгалтерської процедури. Це один із засобів концептуальної реконструкції фактів господарського життя і господарських процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уперше про моделювання, в його сучасному розумінні, стосовно бухгалтерського обліку писав Е.К. Гільде. Він же і побудував перші моделі нормативного обліку, орієнтовані на технологічні процеси, а не на галузі промисловості. Його підхід дозволяє розглядати моделювання як метод бухгалтерського обліку, спосіб інформаційного відображення фактів господарського життя [1].

Гільде Е.К. розглядав моделювання як засіб опису господарської діяльності підприємства, указував на принципову відмінність між завданнями обліку витрат і калькуляцією фактичної собівартості, показав умовний характер останньої і зробив висновок про можливість відмови від її практичного використання. Е.К. Гільде показав, що всі облікові об'єкти пов'язані інформаційними потоками за схемою: вхід – вихід, і розглядав бухгалтерський облік як базовий засіб усієї системи управління підприємством.

Мета та завдання статті. Таким чином, моделювання в рахівництві означає побудову бухгалтерських моделей.

Можна виділити декілька класифікаційних ознак, що дозволяють розкрити змістовну та формальну сторону бухгалтерського моделювання [2]:

К1 – за ступенем узагальнення всі облікові моделі можна розділити на ізоморфні і гомоморфні. Перші дозволяють найбільш детально, повно зобразити об'єкт, другі прагнуть виділити головні, найістотніші ознаки; перші характерні для рахівництва, другі для ведення рахунків;

К2 – за формою виділяють моделі аналітичні й іконографічні, перші представлені, як правило, математичними формулами, другі – схемами, графіками, рисунками;

К3 – за підходом до рішення задач моделі діляться на однозначні й ітераційні. Перші є однозначним описом однієї окремо взятої облікової задачі, другі припускають введення будь-яких параметрів, а

потім від бухгалтера вимагається виконати механічний перебір всіх можливих символічних комбінацій;

К4 – за галузями народного господарства або типами бухгалтерських задач виділяють так звані класифікаційні моделі.

Це не повна класифікація моделей, але вона достатня для проблем, що вивчаються нами.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі бухгалтерського моделювання слід дотримуватися трьох аспектів: аналітичного розкладання, синтетичного складання і тимчасової складової.

Аналітичне розкладання економічної інформації. Чим детальніше розкладання за обліковими ознаками реєстрованих даних, тим більше можливостей створюється для досягнення контролю збереження цінностей і отримання інформації, необхідної для управління, тобто для вирішення перших трьох типів облікових завдань, оскільки моделювання тут дозволяє показати можливі канали інформаційних потоків.

Синтетичне узагальнення (складання) економічної інформації дає загальну оцінку господарської діяльності господарюючого суб'єкта. Таке узагальнення виконується лише на основі грошового вимірника, похідного від натурального. Це висуває перед моделюванням завдання оцінки інформаційних каналів залежно від збігу очікуваних даних і даних, що надійшли фактично. Синтетичне складання виступає як зворотний процес щодо аналітичного розкладання. Тому перед моделюванням постає необхідність виділяти проміжні рівні в процесах складання і розкладання даних.

Тимчасова складова. Система обліку, крім натурального і вартісного вимірників, повинна включати тимчасові, тобто облік повинен не лише припускати натуральне і вартісне вираження запасів сировини і матеріалів, їх руху, але і відобразити запаси в днях і враховувати їх обіг. Отже, облікові моделі повинні фіксувати або мати на увазі час.

Слід підкреслити, що завдяки моделюванню роблять висновок про господарську діяльність не самого підприємству, а за його інформаційною характеристикою. Дійсно, якщо схочеться побачити реальний прибуток, то він не знайдеться, бо прибуток – це символ приросту майна.

Незалежно від ступеня ізоморфізму або гомоморфізму, рахівництво як модель господарської діяльності є системою первинної документації (повідомлень – вхідна інформація), облікових реєстрів (згрупована інформація) і звітності (вихідна інформація). На цьому ступені вирішальне значення, з погляду бухгалтерського обліку, його

практичної реалізації, мають не первинні документи, не реєстри і не форми звітності, а моделі вхідної і вихідної інформації [2, с. 131].

Під час побудови подібних моделей слід прагнути до раціонального розподілу реквізитів у первинних документах, облікових реєстрах і формах звітності; оптимальної відповідності між цими реєстрами; ефективного поєднання хронологічного і систематичного запису синтетичного й аналітичного обліку; скороченого, в максимально можливому ступені, шляху проходження оброблюваної інформації від моменту її виникнення в первинних документах до балансу.

Уже на цьому рівні моделювання дозволяє:

- виділити ті елементи, які присутні в кожному документі;
- включити в модель лише ті реквізити, які потрібні для подальшого аналізу та/або обробки;
- полегшити процес рішення бухгалтерських задач і їх машинну реалізацію.

У межах цього етапу всередині ізоморфізму виділилися такі реєстри, як рахунки і різні звітні форми. З часом у всіх країнах стала використовуватися модель Сиверса, яка отримала назву Т-модель. Новим етапом став процес трансформації Т-моделей в іконографічні структурні моделі, де кожний рахунок зображується у вигляді геометричної фігури, яка характеризує його юридичну та/або економічну природу.

Усі розрахунки щодо об'єкту їх обліку можна підрозділити відносно до народного господарства на балансуєчі (В) і небалансуєчі (в); стосовно окремої статутної організації – на зовнішні (А) і внутрішні (а). До балансуєчих розрахунків належать усі розрахунки між організаціями, небалансуєчих – розрахунки з громадянами та іноземними фірмами [2, с. 153].

Друга класифікація будується в межах однієї статутної організації. Тут зустрічаються зовнішні розрахунки, які, у свою чергу, можуть за першою класифікацією підрозділятися на балансуєчі (з підприємствами) (ВА) і небалансуєчі (з непрацюючими на підприємстві громадянами та іноземними фірмами) (вА). Слід пам'ятати, що перша класифікація виходить з народного господарства країни, у зв'язку з чим іноземні фірми потрапляють у небалансуєчі розрахунки, хоча вони і ведуть зустрічні записи у себе на рахунках. Внутрішні (взаємні) розрахунки за другою класифікацією можуть бути балансуєчими в межах однієї статутної організації (Ва), вони підлягають виключенню із зведених балансів (з аналітичної точки зору, їх слід проводити в довідковій частині балансу), і небалансуєчими – розрахунки з громадя-

нами, працюючими на підприємстві (ва). Класифікацію розрахунків за їх об'єктами наведено в таблиці.

Таблиця – Класифікація розрахунків за їх об'єктом [2, с. 154]

З погляду народного господарства	З точки зору підприємства	
	зовнішні (А)	внутрішні (а)
Балансуючі (В)	Розрахунки між організаціями усередині країни (ВА)	Внутрішньофірмові розрахунки в межах однієї організації (Ва)
Небалансуючі (в)	Розрахунки за отриманими і є наданими кредитами (вА)	Розрахунки з робітниками і службовцями в самій організації (ва)

Класифікація розрахунків на чотири групи дозволяє розкрити економічну природу, яка лежить в їх основі.

Зовнішні балансуючі розрахунки (ВА) припускають, що $VA_n = VA_i$, тобто дебіторська і кредиторська заборгованість організації (n) повинна бути рівна кредиторській і дебіторській заборгованості організацій (i). Проте цей баланс у рахівництві неможливий, оскільки, згідно з принципом ідентифікації, бухгалтер зобов'язаний відобразити дебіторську заборгованість у момент її виникнення та зменшити свою кредиторську заборгованість у момент її погашення. Так, у момент надання (i) клієнту послуги або відпускання йому товарів у організації (n) виникає дебітор, але до того як цей дебітор отримає документи (рахунки) на оплату й акцептує їх, тобто дасть згоду їх сплатити, пройде t днів відтоді $VA_n > VA_i$. Тут порушується правило Л. Пачолі: нікого не можна зробити дебітором без його згоди. Проте це правило прийнятне тільки в рахівництві.

Висновки. Так само кредиторська заборгованість повинна бути відображена, згідно з принципом ідентифікації, у момент її погашення. Наприклад, організація-покупець видала в погашення кредиторської заборгованості організації-постачальнику чек. Платник повинен відразу ж списати зі свого рахунку суму чека, але постачальник може пред'явити в банк даний чек через t днів. Отже, балансуювання не буде, принаймні, ці t днів, тобто $VA_n < VA_i$, в даному випадку під VA_i розуміється банк.

Під час розв'язання задачі згідно з принципом контролю (версія коаліції) можливі моделі:

1. Модель виникнення кредиторської заборгованості під час оприбутковування товарів;

2. Модель виникнення кредиторської заборгованості у разі збільшення витрат;

3. Модель виникнення витрат.

Модель виникнення кредиторської заборгованості під час оприбутковування товарів показує, що придбання товарів не означає виникнення витрат. Модель виникнення кредиторської заборгованості під час збільшення витрат пов'язує виникнення кредиторської заборгованості із збільшенням витрат. Модель виникнення витрат пов'язує витрати з виплатою грошей. Перша модель характерна для діграфічного варіанта бухгалтерського обліку, друга – уніграфічного, третя – камерального.

Список літератури

1. Гильде, Э. К. Модели организации нормативного учета в промышленности [Текст] / Э. К. Гильде. – М. : Финансы, 1970. – 364 с.

2. Соколов, Я. В. Основы теории бухгалтерского учета [Текст] / Я. В. Соколов. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 496 с.

Отримано 1.10.2010. ХДУХТ, Харків.

© О.В. Прокопова, О.В. Ілляшенко, 2010.

УДК 65.012.32

Н.Б. Кащена, канд. екон. наук

О.В. Цуканова, канд. екон. наук

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ РОБОТИ З АНАЛІЗУ РЕАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Уточнено поняття «організація аналізу реальних інвестицій» та розглянуто зміст проекту організації етапів проведення аналітичних досліджень.

Уточнено понятие «организация анализа реальных инвестиций» и раскрыто содержание проекта организации этапов проведения аналитических исследований.

A concept «organization of analysis of the real investments» is specified and maintenance of project of organization of the stages of leadthrough of analytical researches is exposed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні ринкові умови господарювання зумовили формування нових концепцій, підходів, стереотипів мислення. Не обминули ці процеси і таку складну ділянку аналітичної роботи як її організація. Зміни в організації економічного аналізу в цілому, й інвестиційного аналізу зокрема, пов'язані